

1898-1998: tan lluny, tan a prop

JOAN B. CULLA

No, decididament no hi ha gairebé res en comú entre l'Espanya del Desastre del 1898 i la que es disposa a commemorar-ne el centenari; entre aquella potència decrepita, vençuda i aïllada internacionalment, i la que, el mes de maig, ha d'entrar per la porta gran a la Unió Monetària Europea. Aleshores governava a Madrid un vell ex-revolucionari revingut a la cleda conservadora (Práxedes Mateo Sagasta), i els articles de premsa que millor reflectien l'estat d'opinió portaven per títol "Al despenadero" o "Sin pulso". Avui, governa un jove ex-falangista convers al pensament liberal-conservador, i tant el discurs oficial com les enquestes del CIS repeteixen la mateixa cantarella: "España va bien".

No hi ha, doncs, cap perill que els fastos del centenari recullin ni un pessic de l'esperit hipercrític i introspectiu que caracteritzà les millors reaccions intel·lectuals al "Noventayochó": d'aquell esperit que portà Joaquín Costa, per exemple, a descriure l'Espanya del seu temps com "uno de los más ruines e incómodos arrabales del planeta", instal·lada en "un atraso cuasi marroquí". Aquells pessimismes, aquella depressió, han deixat pas a una eufòria desfermada, a un triomfalisme que justifica fins i tot l'augment de la sinistralitat a les carreteres perquè, amb la bonança econòmica, la gent viatja més...

De la històrica crisi del 1898, l'actual *establishment* polític-cultural espanyol només en recollirà -ja ho fa ara- un neguit: l'angoixa identitària, la por irracional del *desmembramiento*, la inquietud essencialista per "hacia dónde va España". Es el neguit que inspira articles desolats pel fet que, a més del català, el

La guerra de Cuba va bandejar l'Imperi espanyol. Els tics homogeneïtzadors, però, continuen.

basc i el gallec, les autonomies promouguin també el bable asturià i la fabla aragonesa...; on anirem a parar? És el neguit que empeny el Ministeri d'Educació i Cultura a imposar la reforma de les humanitats en un sentit homogeneïtzador. Sí, som als inicis d'un nou espasme espanyol-regeneracionista que intentarà aprofitar l'efemèride centenària del Desastre. És un *revival* que sembla de poca volada, si comparem la talla intel·lectual dels pensadors de fa un segle (els Macías Picaves, Àngel Ganivet) amb els Jiménez Losantos i Luis Herrero d'avui, però que té en favor seu les ingents possibilitats endoctrinadores d'un estat del nostre temps.

Perquè, ben mirat, sí que hi ha un terreny en què Espanya no ha canviat tant entre 1898 i 1998, i és el del seu autoreconeixement com un estat plurinacional. L'any del Desastre, precisament, Sabino

Espanya commemorarà enguany el centenari de la pèrdua del seu imperi d'ultramar. No obstant, tot i gaudir d'una situació molt més estable, l'escull dels 'nacionalismes perifèrics' continua protagonitzant la política.

Arana aconseguí per al nacionalisme basc el primer càrrec d'elecció popular: un escó de diputat provincial per Biscaia; el catalanisme, per la seva banda, emprenia el salt definitiu cap a la politització. Des d'aleshores, s'han succeït quatre o cinc generacions, han canviat constitucions i codis, han passat règims, han ascendit i caigut ideologies i partits, s'han revolucionat els costums i els valors, i tots els indicadors econòmics o socials resulten, senzillament, incomparables. Tanmateix, avui és fàcil de trobar, en qualsevol periòdic espanyol benpensant, articles apocalíptics que descriuen l'affirmació identitària catalana en els termes exactes en què ho feia, el juny del 1901, un llibre publicat a Madrid: *Peligro nacional: Estudios e impresiones sobre el catalanismo*.

Les lleis s'han modificat, en efecte. Però, i la cultura política?